

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ

ΣΤΕΝΗΜΑΧΟΥ.

Ἐν Στενημάχῳ τῇ 20 Αὐγούστου 1859.

—οοο—

Περισπούδαστέ μοι φίλε.

Εἰς Ἀθήνας.

Ἐνῶς ὑπὸ τὸν γοητευτικὸν οὐρανὸν τῶν Ἀθηνῶν ἀνεπνέομεν τὴν αἴραν τῆς θείας ἐλευθερίας, καὶ ἀμέριμοι, ἐπλάττομεν ἐν τῇ φαντασίᾳ μας διάφορα σχέδια μελοῦτης εὐδαιμονίας, σὺ μὲν ὁ πανόλθιος ὠνειρεύεσθαι, χωρὶς βεβαίως ἄδικον, βῆμα βουλευτικὴν ἢ λειτουργίαν τῆς σεμνῆς θεμίδος, ἢ ὑπερέσταν τῶν Μουσῶν καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἐγὼ δὲ, ἐνθυμῆσαι πῶς αἰρῆς κατελαμβάνουμην ὑπὸ πικρῆς μελαγχολίας, αἰρῆς δέκαπτον πᾶσαν συνδιάλεξιν, καὶ εἰς τὰς φιλικὰς σου ἐρωτήσεις περὶ τοῦ τί ἔχω, μίαν σοὶ ἐδίδον ἀπόκρισιν, ἔχω πατριῶτα δούλην.

Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη . . . καὶ πρὸ ἐνός ἤδη ἔτους, ἀπότου ἀπεχειρέτησα τὴν ἀθάνατον τῆς Ἀθηναίας πόλιν, εἶμαι καταδικασμένος νὰ διάγω δούλιον ἡμᾶρ, καὶ νὰ βλέπω τοὺς ὁμογενεῖς μας καταδυναστευομένους καὶ βιοῦντας τὸ δὴ λεγόμενον βίον ἀβίωτον.

ὑπὸ τοιαύτας δὲ περιστάσεις διατελῶν, πολλάκις καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν μέμφομαι διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῆς· διότι στέργει ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λαμπρῶνται πόσον φαιδρῶς ὑπὸ οὐρανὸν δούλον, καὶ ὁ ἥλιός μας φαίνεται μικρὸς καὶ ἀσθενής, καὶ ἡ σελήνη ἀχαρὶς, καὶ τὰ πάντα μαῦρα καὶ σκοτεινά· πρὸς ἐν μόνον εὐχαρίστως ἐνατενίζω, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ θλίψεως, πρὸς τὸ παρελθόν, καὶ πάλιν καταδικάζω ἑμαυτὸν διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου ταύτην, καὶ ζητῶ συγγνώμην παρὰ τῆς ἀτυχοῦς Πατρίδος μου διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ ὀλιγοψυχίαν μου.

Ἀλλ' ἴσως σὺ, φίλτατε, ἐλαμψάνεις ταῦτα ὡς ἐμπνεύσεις βεμβαστικῶ καὶ μελαγχολικῶ οἴστρου. διότι σὺ δὲν ἐννοεῖς, (καὶ εἶθε, μυριάκις εἶθε, ποτὲ νὰ μὴ λάβῃς πείραν τούτου), τί ἐστὶ βίσιος ἐν δουλείᾳ· ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ καταλυθῶ τὴν εὐαίσθητον καρδίαν σου, περιγράφων σοὶ τὰ δεινὰ, ἅπερ πάσχουσιν οἱ ὁμογενεῖς μας.

Μόνον θέλω πληρώσει μίαν ἐπιθυμίαν σου, ἣν πολλάκις μοὶ ἐξέφρασας, τοῦ νὰ σοὶ γράψω τινὰ περὶ τῆς Πατρίδος μου.

Ἡ Πατρίς μου λοιπὸν, ὡς γνωρίζεις, καλεῖται Στενημάχος (ὁ). Καὶ ἐκ πρώτης μὲν ὄψεως φαίνεται, ὅτι ἡ παραγωγὴ τῆς ὀνομασίας ταύτης εἶναι παρὰ τὸ Στενή-μάχη· ἀλλ' ὁ αἰοίδημος πατριώτης μου Λευκίας ἐτυμολογεῖ αὐτὴν (ἐν τινι ὑποσημειώσει Συγγράμματός του τινος) παρὰ τὸ Ἰστικιομάχη, (μάχη τῶν Ἰστικίων,) λέγων, ὅτι Ἰστικιοί,

ἐκ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Ἰστικίας εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους ἀπέφυκον εἰς τὰ μέρη ταῦτα, καὶ ἐπειδὴ μάχη ἐκράτησαν τῶν Ἰθαγενῶν, ἐκ τούτου ὠνόμασαν τὸ χωρίον Ἰστικιομάχη, ἐξ οὗ κατὰ παραφθορὰν Στε(ι)νήμαχος. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν μαρτυροῦνται ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀρχαίων, καθόσον γινώσκω, οὔτε ὁ Λευκίας ἀναφέρει μαρτυρίαν τινὰ, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιτοπίως ἐμαρτυρήθη μέχρι τοῦδε ὑπὸ ἐπιγραφῆς τινος. Περίεργον δὲ εἶναι, ὅτι εἰς τὰ στόματα τῶν γεροντοτέρων κατὰ παράδοσιν φέρεται, ὅτι οἱ Στενημαχοῦται εἶναι Ἀθηναῖοι, καὶ παράδοξον, ὅτι ὁ Γόλδσμιθ εἰς τὴν Ἐλ. Ἱστορίαν αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ Γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ Θράκης λαλῶν, λέγει τὰ ἐξῆς. . . . ἡ Πόλις ἀξιόλογος τῆς Μεσογαίας (Θράκης) Οὐσκοῦδαμα [νῦν Στατιμάκα (*)]. Περὶ ταύτης δὲ τῆς πόλεως Οὐσκοῦδαμα δύναμαι νὰ σᾶς παραπέμψω, ἐὰν ἔχητε περιέργειάν τινα εἰς τοὺς ἐξῆς συγγραφεῖς, οἵτινες εἶναι, καθόσον γινώσκω, οἱ μόνοι ἀναφέροντες περὶ αὐτῆς. Εὐτροπ. VI. c. X. καὶ τὰ Σχόλ. τοῦ Tacsuche σελ. 335. — Πτολμ. 3. 44. — Sext. Rug. o. 9. — Ammian Marcel. 14. 41. et 27. 4. — Jornandes de regn. success. l. 4 d. m, 684.) Σημειωτέον δὲ, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς τὴν ὀνομάζουσι Στε(ι)νήμαχον.

Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς ὀνομασίας.

Κεῖται δὲ ὁ Στενήμαχος εἰς τὰς πρὸς Βορ. ὑπὸ ὀρεῖας τῆς Ροδόπης μεταξὺ δύο βραχιόνων αὐτῆς, ἀποτελούντων μικρὰν κοιλάδα, μεσημερινῶς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀφ' ἧς ἀπέχει τρεῖς περίπου ὥρας. Ἡ τοποθεσία δ' αὐτοῦ εἶναι μαγευτικὴ. Ποταμὸς εὐμεγέθης, ἔχων τὰς πηγὰς του εἰς τὰς ὄρεας τῆς Ροδόπης διαρρεῖ αὐτὸν ἀπὸ Ν. πρὸς Β, χωριζόμενος διὰ διωρύγων εἰς πολλὰ ρυάκια, κινουντα μύλους καὶ ἐλαιοτριβεῖα (ἢ μᾶλλον σισαμοτριβεῖα καὶ καρυστριβεῖα) καὶ τὰς καλουμένας τυπάβιτσας (ἱματιοτυπεῖα ἢ ἐριοτυπεῖα) καὶ πρὸς Μ. μὲν καὶ Δ. ὑψοῦνται οἱ βραχίονες τῆς Ροδόπης, κατὰ τὸ πλεῖστον ὄντες κατάφυτοι ὑπὸ ἀμπέλων καὶ διαφόρων δένδρων, πρὸς Β. δὲ ἐκτυλίσσεται ἀπέραντος πεδιάς ὁμαλωτάτη, ἐκτεινομένη μέχρι τῶν προπόδων τοῦ Αἴμου, ὅστις ὑπερεφάνως ὑψοῖ τὰς χιονοσκεπῆς κορυφὰς του μέχρι τῶν νεφῶν, τὰ ὅποια ὑποδοσάτζει· ἡ ἀπέραντος δ' αὐτῆ πεδιάς, ἣτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦς πρόποδας τοῦ Ὄρβηλου πρὸς Δ. καταλήγει εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βυζαίνου, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Αἰγείου, διατρέχεται καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος ὑπὸ τοῦ Ἐβρου, εἰς ὃν χύνονται πλεῖστοι ἄλλοι ποταμοὶ καὶ ρυάκες καὶ χεῖμαρροι ἐκ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Αἴμου πηγάζοντες ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος, συμβάλλων μετὰ τοῦ Ἐβρου δύο περίπου ὥρας πρὸς Ἀν. τῆς Φιλιππουπόλεως. Πρόσιδιάζει δὲ εἰς τὸν Στενήμαχον καὶ μικρὸς τις ζωτικώτατος ἀνεμὸς ἐσπερινὸς καλούμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ἡ θαυμαζομένη Κρηνησία ἤθελε φανῆ θεραπευτικὴ ταπεινὴ ἀπέναντι τῶν σπανίων θεληγῆ-

(*) Γράφι Στανίμακα, κατὰ βαρβαρικὴν φωνὴν.

τρων και καλλόνων τῆς τοποθεσίας τοῦ Στενημάχου. Ἀλλὰ κρίμα, ἔτι στεναρίζει ὑπὸ τὴν δουλείαν!

Ὁ Στενήμαχος εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, ὡς εἰκάζεται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων καὶ ἐκ πολλῶν κειμηλίων τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐπιγραφῶν, ὧν τινες μὲν ἐδημοσιεύθησαν ὑπο τοῦ Κ. Γ. Τσουκαλά ἐν τῇ ἱστοριογεωγραφικῇ τῆς Φιλιππουπόλεως περιγραφῇ αὐτοῦ, τινες δὲ ἐστάλησαν πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐλ. Ἀρχ. Ἑταιρίαν. Καὶ τῆς Βυζαντινῆς δ' ἐποχῆς σώζονται πολλά λείψανα, ὅλων πρὸς Ν. ἡμισίαν περίπου ὦραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐρείπια ναοῦ καὶ φρουρίου, ἀναγεθῆντος ἐπὶ τοῦ Αὐτοκρ. Ἀλεξίου, ἂν δὲν μ' ἀπατᾷ ἡ μνήμη (διότι ἐνταῦθα ἀπὸ μνήμης μόνον δύναται τις νὰ γράφῃ διὰ τὴν ἀπόλυτον ἔλλειψιν βιβλίων), καλοῦνται δὲ τὰ ἐρείπια ταῦτα Καλές. ἐπίσης καὶ πολλὰ παρεκκλήσια εἶναι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν ἤκουάζε τὰ μάλιστα ὁ Στενήμαχος κατὰ τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν εὐπορίαν, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, καὶ τόσον, ὥστε πολλὰ τῶν οἰκιῶν αὐτοῦ ἦσαν χρυσῶ πεποικιλμένοι, οἱ δὲ Στενημαχῆται ἐνεδύοντο χρυσᾷ, ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἐλ. ἐνδυμασίαν. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἐφθόουν τοὺς Στενημαχιώτας, οἵτινες πάντοτε φημίζονται καὶ ὡς καλὰ παλληκάρια. Ὄθεν ἐκαιροφυλάκτον διὰ νὰ λεηλατήσωσιν αὐτούς. Πρῶτον λοιπὸν Σινάπης τις καλούμενος περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπιδραμῶν τὸν Στενήμαχον, κατέκαυσεν αὐτὸν ὅλον, μετὰ 15 δὲ περίπου ἔτη ἄλλος Τούρκος, ὁ Ἰατὴν-Λγᾶς ἐλεηλάτησε καὶ διήρπασεν αὐτὸν, καὶ κατὰ τὰς δύο δὲ ταύτας περιστάσεις οἱ Στενημαχιώται ἔδειξαν ἡρωϊκὴν καὶ ἀξίαν τῆς φήμης των ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν.

Καὶ μ' ὅλας ταύτας τὰς καταδρομὰς πάλιν συνήχθη καὶ ἐντὸς ὀλίγου διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν πολιτῶν ἀνάλαβεν, ὧν ἤδη μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἐπισημοτέρων Κωμοπόλεων τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως καὶ ὅλης τῆς Θράκης.

Ὁ Στενήμαχος διὰ τοῦ εἰρημένου ποταμοῦ χωρίζεται εἰς δύο μεγάλας συνοικίας, ὧν ἡ μὲν δυτικωτέρα καλεῖται ἰδίως Στενήμαχος, ἡ δὲ πρὸς Ἀν. Ἀμπέλιος, κάτωθεν δὲ τούτου πρὸς Β. ὑπάρχει καὶ τρίτη συνοικία Τσιπροχώρι καλουμένη. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι τοῦ Στενημάχου περὶ τὰς 10 χιλ. ὄντες, εἶναι, ἐξαιρουμένων ὀλίγων Τούρκων εἰς τὸ Τσιπροχώρι κατοικοῦντων, Ἕλληνας, λαλοῦντες τὴν Ἐλ. γλῶσσαν, ὅπως αὕτη λαλεῖται εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ κατὰ τὴν Δ. Ἑλλάδα, καθαρεύουσιν καὶ ἀπηλλαγμένην βαρβαρισμῶν.

Τόσον δὲ γνήσιος καὶ πρόδηλος εἶναι ὁ Ἕλληνισμὸς τοῦ Στενημάχου, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ νεωτεριστὰι τῶν Βουλγάρων, οἵτινες τόσον τολμηροὶ ἐδείχθησαν περὶ τὰ νέα δόγματα των, οὐδὲν ἐκαινοτόμησαν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ νὰ Ἑλληνίζῃ, ἂν καὶ δὲν παύσῃ προσπαθοῦντες νὰ εἰσαγάγῃσι καὶ εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιρροήν των . . . (ἄλλου παπᾶ εὐαγγέλιον πάλιν τοῦτο· διότι φαίνεται ὀλίγα ἐφάνησαν εἰς τινὰς τὰ ὑπάρχοντα δεινὰ

μας . . . καὶ ἔπρεπε νὰ χωρισθῶμεν χριστιανοὶ ἀπὸ χριστιανῶν!)

Ὁ κυριώτερος πόρος τῶν Στενημαχιωτῶν συνίσταται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπελῶν καὶ τὴν μεταξοτροφίαν, ἧτις ὁσημέραι τελειοποιεῖται, μετέρχονται δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις.

Εἰς τὸν Στενήμαχον ὑπάρχουσιν ἑπτὰ ἐκκλησίαι, καὶ τῶρα ἀνεγείρεται καὶ ἄλλη.

Ἐκπαλαὶ οἱ Στενημαχιῶται ὡς γνήσιοι Ἕλληνας περιβάλλουσι τὴν προγονικὴν παιδείαν. Πρὸ 15 δε περίπου ἐτῶν καθίδρυσαν καὶ δύο ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, ἐν εἰς τὸν ἰδίως Στενήμαχον, καὶ ἕτερον εἰς τὸν ἀμπέλιον. Ἀλλ', ὅτε μετ' ὀλίγον ἐσκέφθησαν καὶ περὶ συστάσεως Ἐλ. σχολείου, αἱ δύο κοινότητες ἐπρῆξαν τὸ μέγα σφάλμα τοῦ νὰ συστήσωσιν ἑκάτερα ἴδιον Ἐλ. σχολεῖον, ὥστε ὑπάρχουσι δύο τοιαῦτα ἀνευ ἀνάγκης τινός, μάλιστα μετὰ μεγίστης βλάβης τῆς Κωμοπόλεως καὶ τῆς σπουδαζούσης Νεολαίας· διότι τὰ δύο ταῦτα σχολεῖα διὰ τὴν μικρότητα τῶν πόρων των εἶναι ἀτελέστατα, ἔχοντα ἀνά ἓνα καὶ μόνον διδάσκαλον. Πιστεύομεν δὲ, ὅτι οἱ φιλότιμοι καὶ ἀξιώπαινοι διὰ τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλόν των Στενημαχιῶται θέλουσιν ἐννοήσει τὸ ἀληθές αὐτῶν συμφέρον καὶ σπεύσει νὰ ἐνώσωσι τὰ δύο Ἐλ. Σχολεῖα εἰς ἓν κεντρικόν, ὅπερ ὑπόσχεται πλεῖστα καλὰ καὶ εἰς τὴν Κωμόπολιν καὶ εἰς τὰς πέριξ κώμας καὶ τὰ χωρία.

Αἱ δὲ κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο διάστημα θαυμάσιαι πρόοδοι, τὰς ὁποίας ἀνέδειξαν τὰ Σχολεῖα ταῦτα μ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις των, ἀπέδειξαν τρανώτατα τὴν εὐφοίαν, φιλομάθειαν καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς προγονικῆς παιδείας προθυμίαν τῆς Στενημαχιωτίδος Νεολαίας.

Ἀλλὰ ἐννοοῦντες οἱ φιλόκαλοι Στενημαχιῶται, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ γυναικείου φύλου τὰ μάλιστα συντελεῖ εἰς τὴν πρόοδον καὶ εὐημερίαν τῆς κοινωνίας, ἐφρόντισαν πρὸ πενταετίας ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῶν καταβάλλοντες τὸν ὄβολόν των νὰ συστήσωσι Παρθενιαγωγεῖον, ὅπερ εὐδοκίμως πρὸ ἐνὸς ἔτους διευθύνει ἡ ἐξ Ἀθηνῶν εὐπαιδευτος Κ. Ἀγγελικὴ Ἰακίνθου.

Συγκινεῖται τῷ ὄντι καὶ καταλύεται ἡ καρδία παντός Ἕλληνος, βλέποντος τὴν φιλοτιμίαν καὶ προθυμίαν τῶν δυστυχῶν ὁμογενῶν μας πρὸς ἀνάκλησιν τῆς πατρώας παιδείας τε καὶ εὐκλείας. Πόσον δὲ αἱ τοιαῦται κοινότητες, οἷα ὁ Στενήμαχος, εἶναι ἀξίαι νὰ ἐφελκύσωσι τὴν προσοχὴν καὶ γενναίαν συνδρομὴν τῶν βαθυπλούτων ὁμογενῶν μας!

Δίκαιον δ' εἶναι ἐνταῦθα χάριν εὐγνωμοσύνης ν' ἀναφέρω, ὅτι εἰς τὴν καθίδρυσιν τοῦ Ἐλ. Σχολείου τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ὁ ἐν Κισνοβίῳ πατριώτης ἡμῶν Κ. Ἀπόστολος Δ. Μεζεδίρης, ἐπίσης καὶ ὁ ἐν Πετροουπόλει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀποβιώσας Ἀντώνιος Κομιζόπουλος, γνωστὸς εἰς τὸ Πανελλήνιον, ὁ δὲ φιλόπατρις Κ. Ἀθανάσιος Φιλιππίδης προσήνεγκεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σχολείου ἀξιόλογον σειρὰν τῶν Ἐλ. ποιητῶν καὶ πεζογράφων τῆς στερροτύπου ἐκδόσεως τῆς Λειψίας.

Ἐπεθύμουν νὰ σοὶ γράψω τινὰ καὶ περὶ τῆς γλώσσης τῶν Στενημαχιωτῶν, περὶ ἐθίμων, παραδόσεων, μύθων κλπ. ἀλλὰ μοὶ λείπει ὁ καιρὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Εὐτύχως.

Ὁ σὸς

ΒΑΣΙΛΙΟΣ Γ. ΣΚΑΡΑΒΑΝΥ

ΑΛΦΩΝΣΟΣ ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΣ.

— 111 —

Ὁ Λαμαρτίνος ἐγεννήθη τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1790 εἰς Μακὼν. Ὁ πατὴρ του εὐσεθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ταραχῶν τῆς θλιβερωτάτης ἐκείνης ἐποχῆς τῆς Γαλλίας, καὶ πληγωθεὶς μάλιστα ὑπερκασιζόμενος τὸν βυπλιὰ εἰς Κερζυμικόν, ἔτρεφεν ἀσπονδὸν μῖσος κατὰ τῆς Γαλλικῆς μεταπολιτεύσεως καὶ κατὰ τῆς ὀχλοκρατίας, καθ' ἣν οἱ πεπαιδευμένοι ἐξηρτῶντο ἀπο τῶν ἀμαθῶν οἱ δὲ ἀγχοὶ ἀπὸ τῶν κακούργων. Ὁ δὲ νέος Λαμαρτίνος ἔλαβε τὰς ἐντυπώσεις τοῦ πατρὸς του, καὶ κατ' ἀρχὰς εἶχε φρονήματα ἀριστοκρατικά.

Τὰ πρῶτα ἔτη αὐτοῦ διήλθεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του, ἕως οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ὅπου ἐτελείωσε τὰ μαθήματα αὐτοῦ κατὰ τὸ 1809. Ὀλίγα σημεῖα ποιήσεως ἐφαίνοντο ἐναυτῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ μόνον ὅτε ἤλθεν εἰς Παρισίους, μετὰ τὸν εἰς Ἰταλίαν πλοῦν του, ἔγραψε δοκίμιόν τι τραγωδίας Σαοὺλ καλουμένης.

Ἐνεκ τῆς πασχούτης ὑγείας του ἐπορεύθη καὶ δεύτερον εἰς Ἰταλίαν καὶ τότε ἐσχηματίσθη ὁ ποιητής· ὁ ὠραῖος οὐρανὸς τῆς Ἰταλίας τὸν ἐνέπνευσεν. Βίβεν ὁ Λαμαρτίνος μετὰ θλίψεως πίπτοντα τὸν ἐκεῖ τῆς Γαλλίας, καὶ τότε ἐγένετο ἐπὶ βραχὺ σωματοφύλαξ· ὀλίγον δ' ἐπαῖτα συνέγραψε βιβλίον ἐλευθέρων ἰδεῶν, ὅπερ ὅμως δὲν εὗρεν ἐκδότην.

— Τί! σὺ μᾶς εἶπες ὅτι εἶναι ἀριστοκράτης, ἀκούω ἀνακράζοντα τὸν ἀναγνώστην, καὶ αἴφνης μετεβλήθη εἰς δημοκράτην;

Παρίμενε ὀλίγον ἀκόμη, ἀναγνώστα, καὶ τότε θὰ γνωρίσεις πόσῃ πίστιν πρέπει νὰ διδῇ τις εἰς ποιητὰς πολιτικούς. Οὐχὶ μετὰ πολὺ ἤρασθη θερμῶς νεανιδὸς τινος· ἤρασθη αὐτῆς μὲ ὅλην ἐκείνην τὴν νεανικὴν φλόγα ἥτις ὅτε μὲν ταχέως ἐξαλείφεται, ὅτε δ' ἀργά· τὸ δεύτερον τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Λαμαρτίνον. Τοῦτον δὲ τὸν ἔρωτα ψάλλει εἰς τὰς ποιήσεις του, ἐν αἷς ἡ νεῆνις φέρει τὸ ὄνομα τῆς Ἑλδίας.

Αἱ ποιητικαὶ του μελέται ἐτυπώθησαν ὑπ' ἀνθρώπου νοήμονος, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι ὁ ποιητὴς μας βεβαίως ἐπὶ τὸ κρεῖττον κατὰ τὸ μέλλον ἐμελλε νὰ βαδίσῃ. Καὶ οὕτως ἐνόμιζεν ἅπανα ἡ Γαλλία· δυστυχῶς καὶ ἡ Γαλλία ἠπατήθη καὶ ὁ τυπογράφος. Τὸ ποίημα ἐνταῦτοις ἐκεῖνο, ἅμα τυπωθὲν, μεγίστην προὔξενησεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν· διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν μόνον ὠραῖον ὑπῆρχε σύγγραμμα τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ,

ἢ δὲ ποίησις δὲν εἶχεν ἀρχίσαι ν' ἀναγεννᾶται εἰσέτι. Αἱ ποιητικαὶ μελέται, τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τοῦ Λαμαρτίνου, ἐνοῦν τὴν φαντασίαν μετὰ τῆς πραγματικότητος, τὴν κομψότητα μετὰ τῆς ὑπερβολῆς, τὴν χάριν μετὰ τοῦ ὕλισμου, τιμᾶται δικαίως. Μετ' ὀλίγον ὁ Λαμαρτίνος ἐλησμονήσθη πρὸς στιγμὴν τὴν ποίησιν, διορισθεὶς ἀκόλουθος εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ πρεσβείαν. Ἡ εὐτυχία ἤρχισεν ἤδη, ὑπόληψιν ἀπέκτησεν, ἐκληρονόμησε περιουσίαν μεγίστην ἐνὸς θεοῦ του, καὶ ἐνομοεῦθη ὠραιότατην Ἀγγλίδα καὶ πλουσιωτάτην. Πλὴν δὲν ἐγνώριζε νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐτυχίαν! Ἡ στιγμιαία αὕτη εὐτυχία, τὰ πλοῦτη εἰς τὰ ὅποια ἐνετρώφα, δὲν ἐχρησίμευσεν εἰς οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ καθιστῶσι πικροτέρην τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος εἰς τὰς βραδύταρον ἐπελθούσας ἡμέρας τῆς δυστυχίας.

Ἐπέστρεψε δὲ εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1829, ἐνθα ἐξέδωκε τὰς ἀρμονίας του· τὸ ποίημα ἦν ὠραιότατον καὶ ὑψηλότατον, αἱ εἰκόνες αὐτοῦ λαμπραὶ καὶ παθητικαί, ἡ γλῶσσα δυντὼς ἀρμονικῆ· ἀλλὰ φεῦ! ἦτο τὸ τελευταῖον τοιοῦτον ἔργον του. Πάραυτα γίνεται μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Κατὰ δὲ τὰς παρρημονίας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 διορίζεται πρέσβυς ἐν Ἑλλάδι· ἅμα ὅμως μαθὼν τὴν πτώσιν τῶν Βουρβόνων ἐσπασσε νὰ δώσῃ τὴν παραίτησιν του.

Κατὰ τὸ 1831 ἐπισκέφθη τὴν Σερβίαν, Ἑλλάδα, μικρὰν Ἀσίαν, Συρίαν, Ἰουδαίαν καὶ Αἴγυπτον. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο τῆς ὁδοιπορίας του ἀπώλεσε τὴν μόνην θυγατέρα του, τὴν Ἰουλίαν, ἣν ὑπερηγάπα. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Γαλλίαν ἐξέδωκε τὰς σημειώσεις του, βιβλίον ἀσήμαντον καὶ οὐδόλωσ ἄξιον τῆς φήμης του, διὸ καὶ οὐδόλωσ ἤρρεσεν εἰς τὸ κοινόν. Ὑφὸς ἀκατέργαστον, κρίσεις ἀντιφάσκουσαι, ἰδοὺ τὰ ἐλαττώματα τοῦτο τοῦ βιβλίου.

Ὁ Λαμαρτίνος ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἐδείχθη πομπώδης, γενναῖος καὶ ζωγραφίζων μᾶλλον ἢ κρίνων. Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἐνταῦθα πολλάκις ἀντέρρασκε πρὸς ἑαυτὸν, καὶ θέλων νὰ ὑπερασπίζηται ἀπάσας τὰς πατρίδας, παριστῶν ὠραίαν τὴν τε δημοκρατίαν καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν, ἐπολέμησε πολλάκις ἑαυτὸν. Ἐρωτηθεὶς ποτε εἰς ποίαν μερίδα ἀνήκει, ἀπεκρίθη διὰ τῶν τυπικῶν ἐκείνων φράσεων, τὰς ὁποίας λέγουσι πάντοτε, οἱ εἰς μόνον τὸ συμφέρον αὐτῶν προσέχοντες.

— Ὅ,τι πράττω τὸ πράττω διὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος, εἰς οὐδεμίαν ὅμως πατρίαν ἀνήκω.

Ὁ ποιητὴς, ὁ ἀληθὴς ποιητὴς ἀπώλεσθη, ἐπκυσε ἡ ποικιλία καὶ ὠραιότης τῶν ἐκφράσεων, ἐπαυσε τὸ κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ποιήματα λαμπρὸν καὶ ζωηρὸν ὕφος, ἐπανέληψεν δὲ ἀτυχῆς τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ ὕφος βεβιασμένον, ἰδοὺ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μετέπειτα συγγραμμάτων αὐτοῦ. Κλαύσατε, Μοῦσαι, τὸν ποιητικὸν θάνατον ἀνθρώπου ὅστις μόλις ἀρχίσας κατέπληξε τὸν κόσμον διὰ τῶν ὠραίων αὐτοῦ ἰδεῶν, καὶ ὅστις προβαίνων ἀπώλεσε τὴν ἀποκτηθεῖσαν φήμην.